

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСКУРСІЙНОЇ ТА МУЗЕЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма	Туризм
Загальний обсяг	4 кредити ЄКТС
Тривалість викладання	4-й семестр, 8 чверть 2023-2024 н.р.
Обсяг навчальних занять	120 год.
у т.ч. аудиторні заняття	4 год/тиждень
лекції	2 години
практичні	2 години
Мова викладання	українська

Кафедра, що викладає: Туризму та економіки підприємства

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»:

<https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=5689>

Консультації: за окремим розкладом, погодженим зі здобувачами вищої освіти

Онлайн-консультації: Microsoft Teams – команда «Організація екскурсійної та музеєзнавчої діяльності»

Інформація про викладача:

Юрчишина Людмила Іванівна,
Старший викладач кафедри туризму та економіки підприємства

Персональна сторінка:

<https://ep.nmu.org.ua/ua/kaf/yurchishina.php>

E-mail: yurchyshyna.l.i@nmu.one

1. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Курс передбачає знайомство з сучасними методами організації екскурсій, зокрема і в музеях. Сучасній екскурсійній та музеєзнавчій діяльності притаманні відразу декілька функцій, головними з яких є: організація культурного дозвілля місцевого населення, патріотичне виховання підростаючого покоління,

формування світогляду та інтересів особистості. Крім того, організація екскурсій розглядається туристсько-екскурсійними підприємствами як самостійний вид достатньо прибуткової діяльності підприємства. Ознайомлення приїжджих гостей з культурною і природною спадщиною певних туристських дестинацій здебільшого проходить шляхом організації тематичних екскурсійних програм. Фактично, саме екскурсовод, гід, постає тією важливою фігурою завдяки якій буде сформоване остаточне враження про відвідувану місцевість, саме він є послом та обличчям своєї країни від вмілих дій якого залежить думка відвідувачів та їхнє рішення щодо повторного приїзду та надання рекомендацій – найкращої реклами в туризмі.

Цей курс побудовано на засадах студентоцентрованого підходу (Student-Centered Approach), який розглядає здобувача вищої освіти як суб'єкта з власними унікальними інтересами, потребами і досвідом, спроможного бути самостійним і відповідальним учасником освітнього процесу.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ

Мета дисципліни – поглиблення та засвоєння майбутніми фахівцями теоретичних, професійних знань і практичних навичок, що дають їм змогу самостійно організовувати й планувати екскурсійну та музеєзнавчу діяльність; розробляти й проводити екскурсії, здійснювати екскурсійне обслуговування, в тому числі в музеях.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Організація екскурсійної та музеєзнавчої діяльності» є:

- оволодіти теоретичними знаннями з організації екскурсійного обслуговування в музеях;
- виявити основні напрями і тенденції розвитку екскурсійної та музеєзнавчої діяльності в сучасних умовах;
- набути навичок щодо особливостей, техніки проведення екскурсій, в т.ч. в музеях.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Реалізація мети вимагає трансформації програмних результатів навчання в дисциплінарні, а саме:

- знати та розуміти історичні етапи розвитку екскурсійної та музеєзнавчої діяльності;
- знати технологічний процес створення екскурсії та особливості екскурсійного обслуговування;
- володіти технологією створення, реалізації та просування екскурсійного продукту, в тому числі в музеях;
- знати основні вимоги до професійної майстерності екскурсовода;
- знати особливості планування та комунікацій в музейній справі.

4. СТРУКТУРА КУРСУ

ЛЕКЦІЇ

Тема 1. Історія розвитку екскурсійної та музеєзнавчої діяльності

1.1. Зародження екскурсійної діяльності на українських землях (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.)

1.2. Історія та розвиток музеєзнавчої діяльності в Україні та на Дніпропетровщині – вклад Д.І. Яворницького

1.3. Екскурсійна та музеєзнавча діяльність в сучасній Україні

Тема 2. Класифікація екскурсій. Тематика і зміст екскурсій

2.1. Класифікаційні ознаки екскурсій

2.2. Специфіка і особливості змістовних екскурсій

2.3. Специфіка і особливості екскурсій за складом і кількістю учасників

2.4. Специфіка і особливості екскурсій за місцем проведення та способом пересування

2.5. Форми проведення екскурсій

Тема 3. Основи екскурсійної методики

3.1. Організація та зміст процесу розробки нової екскурсії

3.2. Творча група, її склад. Колективний характер роботи

3.3. Основні етапи підготовки екскурсії

3.4. Порядок складання технологічної карти екскурсії

3.5. Індивідуальний текст екскурсії, його особливості

Тема 4. Методика підготовки екскурсії

4.1. Підготовка екскурсії. Тема, мета і завдання екскурсії

4.2. Вивчення і відбір екскурсійних об'єктів, розробка маршруту екскурсії

4.3. Вивчення матеріалів по темі екскурсії

4.4. Уточнення маршруту екскурсії

4.5. Контрольний та індивідуальний тексти екскурсії

4.6. «Портфель екскурсовода»

4.7. Технологічна карта екскурсії

4.8. Проведення пробної екскурсії та її затвердження

Тема 5. Техніка проведення екскурсії

5.1. Класифікація методичних прийомів проведення екскурсії

5.2. Методичні прийоми показу

5.3. Методичні прийоми розповіді

5.4. Якість проведення екскурсії

5.5. Основні критерії оцінки екскурсії

Тема 6. Професійна майстерність та особистість екскурсовода

6.1. Професійні здібності та якості екскурсовода

6.2. Майстерність екскурсовода

6.3. Вміння і навички екскурсовода

6.4. Мова екскурсовода.

Тема 7. Управління екскурсійною діяльністю в ринкових умовах

7.1. Загальні положення законодавства щодо екскурсійної діяльності

7.2. Система управління екскурсійною діяльністю

7.3. Засади адміністративно-правового регулювання екскурсійної діяльності в Україні

Тема 8. Сучасна музейна справа в Україні та світі

8.1. Планування в музейній справі

8.2. Комунікація в музейній справі

8.3. Кращі практики сучасних (у тому числі історичних) музеїв України

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Теоретичні основи організації екскурсійної діяльності

Тема 2. Екскурсія та її сутність. Основні функції та ознаки екскурсій.

Тема 3. Класифікація екскурсій. Тематика і зміст екскурсій

Тема 4. Методика підготовки екскурсії

Тема 5. Техніка проведення екскурсії

Тема 6-7. Професійна майстерність та особистість екскурсовода

Тема 8. Сучасна музейна справа в Україні та світі

Інформація для здобувачів заочної форми навчання. На сайті НТУ «ДП» розміщено графік навчального процесу. Протягом року передбачено заняття з викладачем відповідно до розкладу: 6 год. лекційних занять, 4 год. практичних занять, решту практичних завдань здобувач опановує самостійно. Здобувачі заочної форми навчання виконують передбачені навчальним планом індивідуальні завдання (контрольні роботи, практичні завдання, презентації, тестові завдання) та подають їх на кафедри на початку сесії, обов'язково до проведення контрольних заходів з дисципліни. Умови завдань розміщено на сторінці курсу на платформі Moodle. Форма контролю – залік.

5. ТЕХНІЧНЕ ОБЛАДНАННЯ ТА/АБО ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

На навчальних заняттях здобувачі повинні мати: гаджети з можливістю підключення до Інтернету; перевірений доступ до застосунків Microsoft Office: Teams, Moodle; Zoom; інстальований на ПК та /або мобільних гаджетах пакет програм Microsoft Office (Word, Excel, Power Point); активований акаунт університетської пошти (student.i.p.@nmu.one) на Office365.

6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИМОГИ

Оцінювання досягнень здобувачів здійснюється за допомогою прозорих процедур, що ґрунтуються на об'єктивних критеріях відповідно до Положення університету «Про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти», <https://cutt.ly/RER787v>. Досягнутий рівень компетентностей відносно очікуваних, що ідентифікований під час контрольних заходів, відображає реальний результат навчання здобувача за дисципліною.

6.1. Шкали

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів НТУ «ДП» здійснюється за рейтинговою (100-бальною) та інституційною шкалами. Остання необхідна (за офіційною відсутністю національної шкали) для конвертації (переведення) оцінок мобільних здобувачів.

Шкали оцінювання навчальних досягнень здобувачів НТУ «ДП»

Рейтингова	Інституційна
90...100	відмінно / Excellent
74...89	добре / Good
60...73	задовільно / Satisfactory
0...59	незадовільно / Fail

Кредити навчальної дисципліни зараховуються, якщо здобувач отримав підсумкову оцінку не менше 60-ти балів. Нижча оцінка вважається академічною заборгованістю, що підлягає ліквідації.

6.2. Засоби та процедури

Поточна успішність складається з успішності за одну контрольну роботу (максимально оцінюється у 40 балів), оцінок за роботу на практичних заняттях (оцінюється 7 занять по 5 балів, максимальна здобувач може отримати 35 балів) та оцінок за виконання самостійної роботи (25 балів: презентація, яка захищається на практичних заняттях, оцінюється максимальна в 15 балів та есе, яке максимальна оцінюється в 10 балів). Отримані бали за контрольні роботи, практичні заняття та виконання самостійної роботи додаються. Максимально за поточною успішністю здобувач може набрати 100 балів.

Підсумкове оцінювання	Визначення середньозваженого результату поточних контролів. У випадку коли здобувач отримав менше 60 балів – складається залік у вигляді комплексної контрольної роботи, яка містить 40 тестів (максимальна оцінка – 40 балів) та 4 питання теоретичного спрямування, кожне з яких оцінюється по 15 балів за умови повного розкриття тематичного спрямування. Максимальна кількість балів за залік: 100
Практичні заняття	Дискусії, обговорення, де відпрацьовуються навички критичного мислення та аналізу, комплексного вирішення проблем, з використанням індивідуального та креативного підходу. Максимально оцінюються у 35 балів (7 занять × 5 балів/заняття).
Самостійна робота	Кожен здобувач/ка повинен/на підготувати презентацію, яку необхідно захистити на практичних заняттях. Презентація оцінюється у 15 балів. Кожен здобувач/ка повинен/на підготувати есе на індивідуальну погоджену із викладачем тему, оцінюється в 10 балів.
Контрольні заходи	Одна контрольна робота максимальна оцінюється у 40 балів (40 тестів по 1 балу за кожну вірну відповідь).

6.3. Критерії

6.3.1. Критерії оцінювання *практичного заняття*:

В залежності від теми практичного заняття, кожне із них оцінюється або за участю в дискусіях, або за вирішенням тестових завдань.

Участь у дискусіях оцінюється в 5 балів, при чому:

0 – студент не спроможний дати відповідь на запитання, відстоювати свою позицію;

1 – студент дає неповні, поверхневі, необґрунтовані відповіді на поставлені запитання;

2 – студент дає поверхневі відповіді із частковим обґрунтуванням власної позиції;

3 – студент дає повні і ґрунтовні відповіді на запитання, але не здатний аргументовано захищати свою позицію;

4 – студент дає повні і ґрунтовні відповіді на запитання, здатний аргументовано захищати свою точку зору.

5 – студент дає повні і ґрунтовні відповіді на запитання, здатний аргументовано захищати свою точку зору, має оригінальну точку зору на дискусійне запитання, яку здатен підкріпити фактичним матеріалом та практичними прикладами.

6.3.2. Критерії оцінювання *самостійної роботи*:

Оцінювання самостійної роботи відбувається через захист презентації на практичних заняттях (15 балів) та за написанням наукового есе (10 балів).

Критерії оцінювання презентації:

14-15 балів – студент/ка демонструє повне розуміння теми; може точно відповісти на всі запитання одногрупників щодо даної теми; ділиться думками з іншими учасниками групи; говорить чітко впродовж 95-100% всього часу, використовує закінчення речення і не використовує слова помилково; застосовує відповідну лексику для аудиторії, розширює словниковий запас аудиторії, використовує нові слова для більшості слухачів; уважно слухає одногрупників, детально відповідає на всі питання форми оцінювання і завжди дає оцінки на основі презентації, а не інших факторів;

11-13 балів – студент/ка демонструє розуміння теми; відповідає на більшість запитань одногрупників щодо даної теми; говорить зрозуміло впродовж 80-90% всього часу, використовує закінчення речення і не використовує слова помилково; застосовує відповідну лексику для аудиторії, розширює словниковий запас аудиторії; слухає одногрупників, відповідає майже всі питання форми оцінювання та інколи дає оцінки на основі презентації, а не інших факторів;

8-10 балів - студент/ка демонструє розуміння теми; відповідає на деякі запитання одногрупників щодо даної теми; говорить зрозуміло, використовує закінчення речення, але невірно трактує деякі терміни, використовує слова помилково; слухає одногрупників, інколи ставить уточнюючі питання;

5-7 бали – студент/ка не демонструє розуміння теми; відповідає на деякі

запитання одногрупників щодо даної теми; говорить зрозуміло, використовує закінчення речення, але невірно трактує деякі терміни, використовує слова помилково; слухає одногрупників, уточнюючі питання не ставить;

2-4 бали – студент/ка демонструє розуміння теми, однак, відповідає на одне-два запитання одногрупників щодо даної теми, однак відповіді невірні або частково вірні; речення нерозгорнуті, однотипні.

1-2 бали – студент/ка демонструє слабе розуміння теми, не відповідає на запитання одногрупників, говорить не зрозуміло, використовує слова помилково; слухає одногрупників, уточнюючі питання не ставить.

Критерії оцінювання есе:

Критерій	Змістовний вияв	Бал
Основна частина, аргументи	Наведено декілька переконливих аргументів на підтвердження точки зору автора, які підкріплені відповідними цитатами або практичними прикладами, проблему розглянуто з точки зору різних підходів, наведено фактичний матеріал	4
	Автор наводить достатні аргументи на користь своєї точки зору із використанням фактичного матеріалу	3
	Аргументи автора сформульовані, але не конкретизовані на прикладах або не підкріплені фактичним матеріалом	2
	Аргументи автора сформульовані, але містять фактичні помилки	1
	Автор не наводить аргументи на користь своєї точки зору	0
Оформлення	Оформлення відповідає заявленим технічним вимогам	2
	Оформлення частково заявленим технічним вимогам (незначне відхилення)	1
	Оформлення повністю не відповідає заявленим технічним вимогам	0
Унікальність тексту	Унікальність тексту складає більше 60%, джерела оформлені відповідно до чинних вимог	4
	Унікальність тексту складає більше 60%, є незначні помилки в оформленні джерел	3
	Унікальність тексту складає 50-59%, джерела оформлені відповідно до чинних вимог	2
	Унікальність тексту складає 50-59%, є незначні помилки в оформленні джерел	1
	Унікальність тексту складає менше 50%	0
ВСЬОГО		10

6.3.3. Критерії оцінювання *письмової контрольної роботи*:

Контрольна робота містить: 40 питань по 1 балу за кожну вірну відповідь.

7. ПОЛІТИКА КУРСУ

7.1. Політика щодо академічної доброчесності

Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика щодо академічної доброчесності регламентується «Положенням про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка»», <https://cutt.ly/mERLa5A>, Кодекс академічної доброчесності Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», <https://cutt.ly/vERLfxF>. У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікаційна політика.

Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту.

Обов'язком здобувача вищої освіти є перевірка один раз на день (щодня) поштової скриньки на Office365 та відвідування групи у Teams.

Протягом самостійної роботи обов'язком здобувача вищої освіти є робота з дистанційним курсом «Екскурсологія».

Усі письмові запитання до викладачів стосовно курсу мають надсилатися на університетську електронну пошту.

7.3. Політика щодо перескладання

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4. Відвідування занять

Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання відвідування занять є обов'язковим. Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, відрядження, які необхідно підтверджувати документами у разі тривалої (два тижні) відсутності. Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту. Якщо здобувач вищої освіти захворів, ми рекомендуємо залишатися вдома і навчатися за допомогою дистанційної платформи. Здобувачу вищої освіти, чий стан здоров'я є незадовільним і може вплинути на здоров'я інших здобувачів вищої освіти, буде пропонуватися залишити заняття (така відсутність вважатиметься пропуском з причини хвороби). Практичні заняття не проводяться повторно, ці оцінки неможливо

отримати під час консультації, це саме стосується і колоквиумів. За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись дистанційно – в онлайн-формі, за погодженням з викладачем.

7.5. Політика щодо оскарження оцінювання.

Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.6. Бонуси.

Здобувачі вищої освіти, які регулярно відвідували лекції та практичні заняття (мають не більше двох пропусків без поважних причин) та приймають участь у конференціях, конкурсах тощо отримують додатково 5 балів до підсумкової оцінки.

7.7. Участь в анкетуванні.

Наприкінці вивчення курсу та перед початком сесії здобувачу вищої освіти буде запропоновано анонімно заповнити електронні анкети, які дозволять оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати ваші пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни «Екскурсологія».

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час *лекцій та практичних занять* будуть застосовані такі методи навчання:

Пояснення. Тлумачення понять, явищ, принципів, термінів тощо, переважно під час викладання нового матеріалу.

Навчальна дискусія, дебати. Це обговорення важливого питання, обмін думками між здобувачами вищої освіти та/або викладачем, спрямовані не лише на засвоєння нових знань, а й на створення емоційно насиченої атмосфери, яка б сприяла глибокому проникненню в істину.

Ілюстрування. Застосування презентацій, відео та іншого медіа-контенту для підкріплення матеріалу, який пояснюється, обговорюється або завдань, які виконуються.

Демонстрування. Показ викладачем навчальних матеріалів у динаміці (використання фахових програм, формул, ситуацій тощо).

Письмові та усні контрольні завдання. Самостійна концентрація та відтворення отриманих знань та навичок в умовах обмеженого часу та джерел інформації.

Демонстрація та обговорення презентацій. Наочний показ медіа-супроводу усного виступу з елементами дискусії.

Порівняння. За його допомогою встановлюють спільні і відмінні ознаки предметів і явищ.

Фільм. Перегляд та обговорення фільмів (фрагментів), які ілюструють навчальний матеріал.

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. Галасюк С. С., Нездоймінов С. Г. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності. [текст] навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2013. с. 178.
2. Етнографія українців: навч. посібн. / за ред. проф. С. А. Макаrchука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с. https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/Etnohrafiia-ukraintsiv_2015_za-red.-Makarchuka.pdf
3. Король О.Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі : навч.-метод. посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 144 с. https://get.ucoz.net/_ld/4/418_Organizatsiya_e.pdf
4. Поколодна М. М. Організація екскурсійної діяльності: підручник. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 180с. <https://core.ac.uk/reader/141489400>
5. Салата О.О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с. http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/12175/1/O_Salata_NMP_OM_IS.pdf
6. Шидловський І. В. Історія музейної справи та зоологічних музеїв університетів України / за ред. Й. В. Царика Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. 112 с. http://zoomus.lviv.ua/files/ZooMuz_Internet.pdf
7. Бабарицька В. К. Екскурсознавство і музеєзнавство: Навч. Посібник. К.: Альтерпрес, 2007. 464 с.
8. Історія екскурсійної діяльності в Україні: Навч. посібник для студ./ В. К. Федорченко, О. М. Костюкова, Т. А. Дьорова, М. М. Олексійко. К.: Кондор, 2010. 166 с.
9. Юрчишина Л. І. Дестинація як основа регіонального розвитку туризму. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2017. № 4. С. 77–84.
10. Белобородова М. В., Юрчишина Л. І., Козинець А. П. Потенціал розвитку екотуризму в регіонах України. Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі. 2021. № 3. С. 5-11. <https://doi.org/10.36477/tourismhospsee-3-1>

Додаткова література:

11. Абрамов В. В., Поколодна М. М. Проблеми удосконалення системи підготовки і менеджменту персоналу екскурсійної сфери туристської галузі України. *Коммунальное хозяйство городов. Научно-технический сборник. Выпуск 75. Серия : Экономические науки.* К.: «Техніка», 2007. С. 203-211.
12. Заячківська Г. А. Основні засади сталого розвитку туризму в Україні. *Качество экономического развития: глобальные и локальные аспекты: науч.-практ. конф.*, 2011. http://tourlib.net/statti_ukr/zayachkovska3.htm
13. Зінченко В.А. Екскурсологія як туризмологічна наука. *Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки.* 2010. Випуск 8. С.211-223 Режим доступу: www.tourlib.net.

14. Романенко О. В. Організація екскурсійних послуг. *Культура народів Причорномор'я*. 2009. №176. С.159-161. www.tourlib.net.
15. Савоста О. Стратегія розвитку курортів України: доцільність та актуальність. *Ефективність державного управління: зб. наук. пр. Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України*. 2008. Вип. 16/17. С. 365–371. http://tourlib.net/statti_ukr/savosta.htm.
16. Коротун С. І., Яковишина М. С. Формування навчально-пізнавальної мотивації засобами сучасної екскурсійної діяльності. *Університет і школа: перспективи співпраці* : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Рівне, 19-21 квіт. 2018 р. Рівне: НУВГП, 2018. С. 38–40. URL: <http://er3.nuwm.edu.ua/9923/>
17. Покоłodна М. М., Приходько М. Д. Новітній тренд екскурсійних послуг: екскурсії на гастрономічну тематику. *Практика і перспективи розвитку еногастрономічного туризму: світовий досвід для України* : матер. Між. наук.-практ. конф., 17 трав. 2018 р. Київ : НУХТ, 2018 р. С. 53-55.
18. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика : науково-методичний посібник. Київ : Логос, Національний музей історії України, 2017. с.
19. Онлайн курс на платформі ВУМonline «Музей для людей. Побудова сучасних експозицій в історичних музеях». <https://vumonline.ua/course/museum-for-people-construction-of-modern-expositions-in-historical-museums/>
20. Онлайн курс на платформі Prometheus «Туристичні гіді» https://courses.prometheus.org.ua/courses/coursev1:Prometheus+TOUR101+2021_T1_6/about